

РЕЦЕНЗИЯ

от професор дфн Христо Кафтанджиев

за дисертационния труд на госпожа Диана Димитрова

На тема „ФАБРИКУВАНЕ НА СЪГЛАСИЕ. ТРАНСФОРМАЦИЯ НА
КОМУНИКАЦИЯТА В МАНИПУЛАЦИЯ“

за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ по професионално
направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки
(Журналистика – Убеждаваща комуникация)

Защитата на доктората е в Софийския университет, Факултет по журналистика и масови комуникации, Катедра „Комуникация, ВО и реклама“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

Областта на научното направление е 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика – Убеждаваща комуникация)

Научен ръководител на докторантката е професор доктор Здравко Райков - един от водещите български и европейски учени в областта на връзките с обществеността, пропагандата и креативната комуникация.

Мнението ми за качествата на научния труд е определено положително, като причините за това са следните:

Обемът на дисертационния труд и цитираните научни заглавия

Текстът е в обем 212 страници.

Библиографията е от 221 научни заглавия на български, английски, руски, сръбски и немски език.

По тези характеристики дисертацията отговоря напълно на стандартите за качествено научно изследване.

Научните статии по темата на дисертацията

По темата на дисертацията докторантката е публикувала следните научни статии:

- Деконтаминация на съзнанието – в сборник „Култура и комуникации“ (2014) Лятна школа по връзки с обществеността, Нов български университет
http://ebox.nbu.bg/ssc15/view_lesson.php?id=14

- Информационните войни – в Newmedia21.eu 24.04.2015
<http://www.newmedia21.eu/analizi/informatsionnite-vojni/>
- Езикът на омразата – инструмент за промяна на общественото съзнание – в , електронно научно списание „Реторика и комуникации”, <http://rhetoric.bg/>, бр. 23, 2016

Тези три статии са публикувани в реферирани научни списания, което е доказателство за високата им научна стойност. По закон са нужни са три научни публикации.

Затова и по този показател дисертацията отговаря напълно на изискванията за качествен научен труд.

Темата на дисертацията

Темата на дисертацията е избрана много сполучливо. Причината е, че фабрикуването на съгласие и трансформацията на комуникацията в манипулация са едни от най-важните феномени в теорията на връзките с обществеността.

Обектът, предметът, целите, задачите, хипотезата и изследователските методи

Много важно е, че в увода всички тези неща са дефинирани и обяснени коректно. Това е основната предпоставка в последствие Диана да напише качествено научния труд.

Основната теза на дисертационния труд е дефинирана отлично.

Същото е направено и по отношение на обекта на изследването- моделирането на съзнанието на хората с цел промяна на нагласите и направляване на обществената енергия.

Основната цел на дисертационния труд е да изследва процесите, които влияят на съзнанието и променят поведението на хората. Обстойно е разгледан и проблемът кой, кога, защо и как използва средствата за отключването на тези процеси и какъв е ефектът от прилагането им.

Дисертационният труд

На основата на целите и задачите на изследването дисертационния труд е развит в 6 основни глави.

Първата глава е посветена на човека като комуникиращ индивид. Тя е развита в следните подглави:

- Човешкият индивид;
- Комуникация – социализация – манипулация;
- Комуникацията основен инструмент на влияние;
- Разгръщане на комуникационния обхват;
- Потенциалът на средствата за масова комуникация

Главата е структурирана логично, цитирани са и някои от най-важните научни изследвания в това отношение и докторантката е направила сериозен научен анализ на изследваните феномени.

Втората глава е по отношение на разпространението на омразата. Логично е развита в следните раздели:

- В началото бе словото;
- Моделиране на враг;
- Инструментариума враждебна реч;
- Неограничените възможности на подстрекателите;
- Двеминутката на омразата;

Тази глава е много ценна, тъй като образът на врага е основен по отношение на феномена манипулация. Анализирани са критично някои от най-важните изследвания в тази област. Докторантката прави важни изводи и заключения.

Като критична бележка тук бих искал да отбележа, че могат да бъдат включат и теория на наративите, както и теорията на архетипите. Анализът на архетипа „свой-чужд“ би дал доста интересни резултати в случая.

По отношение на образа на врага много проникновено нещата са интерпретирани от художествена гледна точка в безсмъртната книга на Джордж Оруел „1984“.

Третата глава е посветена на стереотипите. Развита е по следния начин:

- Когнитивни и социални функции на стереотипа;
- Под лупата на стереотипа;
- Кодификация;
- Пренасяне на конструираните представи;
- Трансформация и витализация

Отлично впечатление в случая прави факта, че докторантката е въвела метафоричното понятие „дремещ стереотип“. Въз основа на свойствата на този стереотип е разгърната тезата, че във всяко общество битуват такъв вид стереотипи. Те лесно се „събуждат“, активират и отключват целенасочено търсени реакции. Същевременно тези стереотипи са сред най-устойчивите, защото се предават и затвърждават през поколенията.

Задълбочено са изследвани и някои от основните мисловни модели, които изграждат стереотипите и връзките, между отделните категории стереотипи и т.н.

Главата е написана задълбочено и оригинално.

Четвъртата глава е посветена на програмирането на общественото съзнание. Развита е по следния начин:

- Метафори и символи
- Инженеринг на съгласието
- Магьосникът от Оз

Тук са изследвани задълбочено някои от най-важните феномени в това отношение – например „инженерингът на съгласие“, по Бернайс, както и различните форми на манипулацията.

Включването на семиотичния научен апарат в тази глава ще помогне в още по-голяма степен за по-адекватния ѝ научен анализ.

Петата глава е по отношение на информационните войни. Развита е по следния начин:

- Жонглиране с информацията;
- В периода на Студената война (1947 – 1991 г.);
- Каква е картината днес на медийното поле;
- На прага на 21 век;
- Ще бъде ли XXI век, векът на Информационните войни;
- Русия – Украйна;
- Медийната политика на ЕС, има ли такава;
- Тролове и елфи;
- Модерни времена

Тук обстойно и задълбочено са анализирани как се променят и развиват пропагандните тактики и стратегии, съобразно променената информационно технологична среда на 21 век.

Достатъчно внимание е отделено и на технологичното развитие на комуникационните средства.

И пета глава отговаря на изискванията за качествен научен анализ.

Шестата глава е посветена на обезвреждането (дератизацията) на пропагандните и манипулиращите комуникации. Развита е по следния начин:

- Вирусите в съзнанието;
- Другият, различният;
- Единни в многообразието

Тук е направен интересен паралел между компютърните вируси и тези в човешкото съзнание.

Анализирани са задълбочено данните от различни изследвания по отношение на „география на омразата“.

Хубаво е, че са цитирани мислите на един от бившите президенти на Международната асоциация за връзки с обществеността (IPRA) Кристоф Жинисти прогнозира: „Рекламата ще се превърне почти в наука, с чиято помощ марките ще се надпреварват да използват все по-сложни техники, за да отправят точните послания до точните хора в точното време, на точното място и чрез точните устройства. Що се отнася до връзките с обществеността, подозирам, че PR екипите ще се напълнят със социолози, психолози, антрополози и всички онези специалисти, способни да разбират поведението на хората и феномените на тълпата.“

В тази връзка бих искал да отбележа любезно, че рекламата още от зараждането си (преди век и кусур) е обект на много и качествени научни изследвания, а и в рекламата и в пира винаги са работели много и чудесно подготвени социолози, психолози, антрополози, филолози и т.н.

Изводите от научния труд са формулирани прецизно и коректно.

Същото се отнася и за приносите в изследването, а именно:

- Изведено е определението „човекът – комуникаращо животно“. Това определение е основополагащо при изграждането на аргументите на заложените тези в дисертацията.
- Формулирано е понятието „дремещи стереотипи“. Въз основа на приведени примери и анализи се доказва, че във всяко общество битуват дремещи стереотипи, които лесно могат да бъдат активирани. Промяната на поведение е мотивирана трансформация на представите ни за социалното ни обкръжение.
- Изведено е определението, че стереотипите са предубедени възприятията на хората за техните социални контексти. На база на това определение са изградени аргументите доказващи една от водещите тези на този дисертационен труд - намаляването на броя на стереотипите и опростяването на корелацията между тях, улеснява мисловните схеми и засилва социалното въздействие и манипулационния ефект.
- Основният, най-стойностен принос на дисертационния труд е изследването на основните мисловни модели, които изграждат стереотипите и връзките между отделните категории стереотипи. Направен е анализ на развитието, формирането и кодирането на използваните опозитни стереотипи в конфликтни обществени ситуации, градиращи до военен сблъсък

Езикът и стилът на дисертационния труд

Дисертацията е написана на лек и разбираем език.

Отлично е и това, че дисертацията е в рамките на изисквания обем страници. Не мога да не отбележа, че някои от докторантите се увличат в писането и представят по дисертации от по 400 и повече страници. А

това е направо патетично и говори лошо не само за тези докторанти, а и за лидерските и за другите качества на научните им ръководители.

Единствената ми забележка тук е, че някои от абзаците са твърде дълги, а това щърби четивността на текста. Би било добре докторантката да ги раздоби на по три-четири допълнителни абзаци.

Краен извод

На основата на всичко изложено до момента, определено смятам, че госпожа Диана Димитрова е написала отличен дисертационен труд.

Поради всички тези неща ще гласувам положително на госпожа Диана Димитрова да бъде присъдена образователната и научна степен „Доктор“ и се надявам, че и останалите членове на Комисията ще гласуват по същия начин.

20.03.2017

София

подпис,

професор дфн Христо Кафтанджиев